

Spis treści

Wstęp xxi
Podziękowania xxvii
List od książki do studentów xxix

Część 1 Wprowadzenie do badań 1

ROZDZIAŁ 1

Działalność badawcza człowieka a nauka 3

Wprowadzenie 4

Zastanów się 5

W poszukiwaniu rzeczywistości 5

Wiedza dzięki rzeczywistości umownej 5
Zwykła działalność badawcza człowieka 6
Tradycja 6
Autorytet 7
Błędy w badaniach oraz jak ich uniknąć 7

Podstawy nauk społecznych 9

Teoria zamiast filozofii lub wiary 9
Prawidłowości społeczne 11
Zbiorowości, nie jednostki 13
Pojęcia i zmienne 14
Cele badań społecznych 18
Etyka działalności badawczej człowieka 19

Nieco dialektyki w badaniach społecznych 19

Wyjaśnianie idiograficzne i nomotetyczne 19

Jak to zrobić 20

Teoria indukcyjna i dedukcyjna 22
Determinizm a sprawczość 23
Dane jakościowe i ilościowe 25
Projekt badawczy 26

Zastanów się... raz jeszcze 27

ROZDZIAŁ 2

Paradygmaty, teoria i badania społeczne 29

Wprowadzenie 30

Zastanów się 31

Kilka paradygmatów nauk społecznych 32

Makroteoria i mikroteoria 33
Początki pozytywizmu 33
Paradygmat konfliktu 33
Interakcjonizm symboliczny 34
Etnometodologia 35
Funkcjonalizm strukturalny 35
Paradygmaty feministyczne 36
Krytyczna teoria rasy 38
Powrót do racjonalnej obiektywności 38

Elementy teorii społecznej 41

Powrót do dwóch systemów logicznych 42

Tradycyjny model nauki 42

Jak to zrobić 43

Rozumowanie dedukcyjne a indukcyjne 46

Budowa teorii dedukcyjnej 50

Zaczynamy 50
Tworzenie własnej teorii 50
Przykład teorii dedukcyjnej: sprawiedliwość
dystybutywna 50

Budowa teorii indukcyjnej 52

Przykład teorii indukcyjnej: dlaczego ludzie palą
marihuane? 53

Związki między teorią a badaniami 53

Znaczenie teorii dla „realnego świata” 54

Zastanów się... raz jeszcze 55

Etyka badań i teorii 55

ROZDZIAŁ 3

Etyka i polityka nauk społecznych 58

Wprowadzenie 59

Zastanów się 60

Zagadnienia etyczne w badaniach społecznych 60

Dobrowolne uczestnictwo 60

Nie krzywdzić badanych 62

Jak to zrobić 64

Anonimowość i poufność 64

Oszukiwanie badanych 67

Analiza i prezentacja wyników 68

Instytucjonalne organy kontrolne 69

Kodeksy etyki zawodowej 71

Dwie kontrowersje etyczne 71

Kłopoty w kafejce 74

Obserwacja posłuszeństwa 75

Polityczne aspekty badań społecznych 76

Obiektywność a ideologia 77

Polityka przez małe „p” 80

Polityka we właściwych proporcjach 81

Zastanów się... raz jeszcze 82

Część 2 Struktura badań: ilościowych i jakościowych 85

ROZDZIAŁ 4

Plan badań 87

Wprowadzenie 88

Zastanów się 89

Trzy cele badań 89

Eksploracja 89

Opis 90

Wyjaśnienie 90

Wyjaśnienie idiograficzne 91

Jak to zrobić 92

Logika wyjaśnienia nomotetycznego 92

Kryteria przyczynowości nomotetycznej 92

Analiza przyczynowości nomotetycznej i weryfikacja hipotez 94

Fałszywe kryteria przyczynowości nomotetycznej 94

Przyczyny konieczne i wystarczające 95

Jednostki analizy 96

Jednostki 97

Grupy 97

Organizacje 98

Interakcje społeczne 98

Artefakty społeczne 98

Przykładowe jednostki analizy 99

Jak to zrobić 100

Błędne wnioskowanie o jednostkach analizy: błąd ekologiczny i redukcjonizm 100

Wymiar czasowy 102

Badania przekrojowe 103

Badania dynamiczne 103

Badania zbliżone do dynamicznych 106

Przykłady strategii badawczych 108

Tryby mieszane 109

Jak zaplanować projekt badawczy 109

Zaczynamy 111

Konceptualizacja 111

Wybór metody badawczej 112

Operacjonalizacja 112

Populacja i dobór próby 112

Obserwacje 112

Przetwarzanie danych 113

Analiza 113

Zastosowanie 113

Przegląd procesu planowania badań 113

Oferta badawcza 114

Elementy oferty badawczej 115

Zastanów się... raz jeszcze 116

Etyka procesu planowania badań 116

ROZDZIAŁ 5

Konceptualizacja, operacjonalizacja i pomiar 120

Wprowadzenie 121

Mierzenie wszystkiego, co istnieje 121

Zastanów się 122

Koncepcje, pojęcia i rzeczywistość 123

Pojęcia jako konstrukty 124

Konceptualizacja 125

Wskaźniki i wymiary 125

Wymienialność wskaźników 127

Definicje realne, nominalne i operacyjne 128

Jak to zrobić 129

Tworzenie ładu pojęciowego 129

Przykład konceptualizacji: pojęcie anomii 130

Definicje w badaniach opisowych i eksplanacyjnych 132

Wybory dokonywane w procesie operacjonalizacji 133
 Zakres zmienności 133
 Zmienność między skrajnościami 134
 Uwaga na temat wymiarów 135
 Definiowanie zmiennych i wartości 135
 Poziomy pomiaru 136
 Wskaźniki proste i złożone 140
 Kilka przykładów możliwych wyborów w procesie operacjonalizacji 140

Jak to zrobić 141
 Nieustanna operacjonalizacja 141

Kryteria jakości pomiaru 142
 Precyzja i poprawność 142
 Rzetelność 142
 Trafność 145
 Kto decyduje, co jest trafne? 146
 Napięcie między rzetelnością a trafnością 148
 Etyka pomiaru 148

Zastanów się... raz jeszcze 149

ROZDZIAŁ 6

Indeksy, skale i typologie 151

Wprowadzenie 152

Indeksy a skale 153

Zastanów się 153

Budowa indeksu 155
 Dobór pytań 155
 Badanie zależności empirycznych 156

Jak to zrobić 157
 Punktacja indeksu 160
 Braki danych 161
 Walidacja indeksu 165
 Status kobiet: przykład procesu tworzenia indeksu 167

Budowa skali 168
 Skala dystansu społecznego Bogardusa 169
 Skala Thurstone'a 170
 Skala Likerta 171
 Dyferencjał semantyczny 172
 Skala Guttmana 172

Typologie 175

Zastanów się... raz jeszcze 176

ROZDZIAŁ 7

Logika doboru próby 178

Wprowadzenie 179

Zastanów się 180

Krótką historia doboru próby 181

Prezydent Alf Landon 181
 Prezydent Thomas E. Dewey 182
 Dwa typy doboru próby 182

Nieprobabilistyczny dobór grupy 183

Dobór oparty na dostępności badanych 183
 Dobór celowy lub arbitralny 184
 Metoda kuli śnieżnej 184
 Dobór kwotowy 185
 Wybór informatorów 186

Logika i techniki doboru losowego 187

Świadome i nieświadome obciążenia próby 188
 Reprezentatywność i prawdopodobieństwo wyboru grupy 189
 Losowanie 190
 Rachunek prawdopodobieństwa, rozkład z prób i szacowanie błędu z próby 191

Populacje i operaty losowania 198

Przegląd populacji i operatów losowania 202

Schematy losowania 202

Prosty dobór losowy 202

Jak to zrobić 203

Dobór systematyczny 204
 Dobór warstwowy 205
 Ukryty podział na warstwy w doborze systematycznym 207
 Przykład: dobór próby spośród studentów uniwersytetu 207
 Modyfikacja próby 208

Dobór wielostopniowy grupy kontrolnej 208

Schematy doboru wielostopniowego i błąd z próby 209
 Warstwowanie w wielostopniowej próbie grupowej 210
 Metoda prawdopodobieństwa proporcjonalnego do rozmiaru (PPS) 211
 Dobór nieproporcjonalny i ważenie 213

Przegląd prób losowych 214

Etyka doboru próby 214

Zastanów się... raz jeszcze 215

Część 3 Typy obserwacji 217

ROZDZIAŁ 8

Eksperyment 219

Wprowadzenie 220

Wybór zagadnienia do eksperymentu 220

Zastanów się	221
Eksperyment klasyczny	221
Zmienne niezależne i zależne	221
Pretest i posttest	222
Grupy eksperymentalne i kontrolne	222
Eksperyment podwójnie ślepy	224
Dobór uczestników	224
Dobór losowy	225
Randomizacja	225
Dobór przez dopasowanie	225
Dobór przez dopasowanie czy randomizacja?	226
Rodzaje schematów eksperymentalnych	227
Preeksperymentalne schematy badawcze	227
Trafność w badaniach eksperymentalnych	228
Przykłady eksperymentów	232
Eksperymenty prowadzone w internecie	234
Eksperymenty „naturalne”	234
Zastanów się... raz jeszcze	236
Mocne i słabe strony metody eksperymentalnej	236
Etyka i eksperymenty	236

ROZDZIAŁ 9

Badania sondażowe 239

Wprowadzenie	240
Wybór zagadnień do badań sondażowych	240
Wytyczne dotyczące zadawanych pytań	241
Zastanów się	241
Wybierz właściwą formę pytania	242
Spraw, by pytania były jasne	243
Unikaj pytań podwójnych	243
Respondenci muszą być w stanie udzielić odpowiedzi	243
Respondenci muszą chcieć odpowiadać	243
Pytania powinny być adekwatne	244
Najlepsze są krótkie pytania	244
Unikaj form przeczących	244
Unikaj obciążonych pytań i pojęć	245
Budowa kwestionariusza	246
Ogólny format kwestionariusza	246
Formaty odpowiedzi	246
Pytania warunkowe	247
Pytania tabelaryczne	248

Kolejność pytań w kwestionariuszu	249
Instrukcje do kwestionariusza	249
Pilotaż kwestionariusza	250
Przykładowy kwestionariusz	250
Kwestionariusz do samodzielnego wypełnienia	250
Dystrybucja pocztowa i zwroty	252
Monitorowanie zwrotów	253
Listy przypominające	254
Wystarczający poziom zwrotów	254
Wynagrodzenie dla respondentów	255
Opis przypadku	256
Wywiad kwestionariuszowy	257
Rola ankietera w wywiadzie	257
Ogólne zasady prowadzenia wywiadu	258
Koordynacja i kontrola	260
Sondaż telefoniczny	261
Zalety i wady	262
Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (CATI)	262
Wskaźniki odpowiedzi w wywiadzie	263
Sondaże online	264
Narzędzia internetowe	265
Projektowanie narzędzia pomiarowego	266
Zwiększenie wskaźników odpowiedzi	267
Badania mieszane	267
Jak to zrobić	268
Porównanie różnych metod badań sondażowych	268
Mocne i słabe strony badań sondażowych	270
Analiza wtórna	271
Zastanów się... raz jeszcze	274
Etyka i badania sondażowe	274

ROZDZIAŁ 10

Jakościowe badania terenowe 277

Wprowadzenie	278
Zastanów się	279
Tematy odpowiednie dla badań terenowych	279
Rzeczy, które należy brać pod uwagę w jakościowych badaniach terenowych	282
Różne role obserwatora	282
Stosunek do badanych	284

Niektóre paradygmaty jakościowych badań terenowych 287

- Naturalizm 287
- Etnometodologia 288
- Teoria ugruntowana 290
- Studium przypadku i metoda rozszerzonych przypadków 292
- Etnografia instytucjonalna 294
- Badania partycypacyjne 295

Prowadzenie jakościowych badań terenowych 298

- Przygotowanie do pracy w terenie 298

Jak to zrobić 299

- Wywiad jakościowy 300
- Grupy fokusowe 302
- Rejestrowanie obserwacji 304

Mocne i słabe strony jakościowych badań terenowych 306

- Trafność 307
- Rzetelność 307

Etyka w jakościowych badaniach terenowych 308**Zastanów się... raz jeszcze 309****ROZDZIAŁ 11****Badania niereaktywne 311****Wprowadzenie 312****Zastanów się 313****Analiza treści 313**

- Tematy odpowiednie dla analizy treści 313
- Dobór próby w analizie treści 314
- Kodowanie w analizie treści 317
- Analiza danych jakościowych 320
- Silne i słabe strony analizy treści 323

Analiza zastanych danych statystycznych 323

- Badania nad samobójstwami Durkheima 324
- Konsekwencje globalizacji 325
- Jednostki analizy 326
- Problem trafności 326
- Problem rzetelności 327
- Źródła zastanych danych statystycznych 327

Analizy historyczno-porównawcze 330

- Przykłady analiz historyczno-porównawczych 330
- Źródła danych historyczno-porównawczych 332

Jak to zrobić 334

- Techniki analityczne 334

Badania niereaktywne online 335**Zastanów się... raz jeszcze 337****Etyka i badania niereaktywne 337****ROZDZIAŁ 12****Badania ewaluacyjne 339****Wprowadzenie 340****Zastanów się 341****Zagadnienia odpowiednie dla badań ewaluacyjnych 342****Sformułowanie problemu: kwestia pomiaru 344**

- Określenie wyników 345
- Mierzenie tła eksperymentu 346
- Określenie interwencji 347

Jak to zrobić 347

- Określenie populacji 348
- Nowe mierniki a mierniki już istniejące 348
- Operacjonalizacja sukcesu lub porażki 348

Typy schematów badań ewaluacyjnych 349

- Schematy eksperymentalne 349
- Schematy quasi-eksperymentalne 350
- Ewaluacja jakościowa 354
- Problemy logistyczne 355
- Wykorzystanie wyników badań 357

Badania wskaźników społecznych 361

- Kara śmierci i odstraszenie 362
- Symulacja komputerowa 363

Etyka i badania ewaluacyjne 364**Zastanów się... raz jeszcze 365****Część 4 Analiza danych: ilościowych i jakościowych 367****ROZDZIAŁ 13****Analiza danych jakościowych 369****Wprowadzenie 370****Powiązanie teorii z praktyką 370****Zastanów się 371**

- Odkrywanie prawidłowości 371
- Metodologia teorii ugruntowanej 372

- Semiotyka 373
- Analiza konwersacyjna 375
- Przetwarzanie danych jakościowych 375
 - Kodowanie 376
 - Zapisywanie notatek 380
 - Tworzenie mapy pojęciowej 380
- Programy komputerowe dla badań jakościowych 381
 - Programy QDA 381
 - Księga Kapłańska według programu Qualrus 383
 - NVivo 389
- Analiza jakościowa danych ilościowych 393
- Określenie jakości badań jakościowych 394
- Etyka i analiza danych jakościowych 396
- Zastanów się... raz jeszcze 397

ROZDZIAŁ 14

Analiza danych ilościowych 399

- Wprowadzenie 400
- Kwantyfikacja danych 400
- Zastanów się 401
 - Tworzenie kategorii kodowych 401
 - Opracowanie książki kodowej 403
 - Wprowadzanie danych 404
- Analiza jednozmiennowa 404
 - Rozkład wartości 404
 - Tendencja centralna 405
 - Rozproszenie 408
 - Zmienne ciągłe i dyskretne 409
 - Szczegółowość a czytelność 409
- Porównanie podgrup 410
 - Łączenie kategorii odpowiedzi 410
 - Sposoby postępowania z kategorią „nie wiem” 411
 - Opisy liczbowe w badaniach jakościowych 412
- Analiza dwuzmiennowa 412
 - Procentowanie w tabeli 413
 - Tworzenie i odczytywanie tabel dwuzmiennowych (krzyżowych) 415
- Wprowadzenie do analizy wielozmiennowej 416
- Diagnozy społeczne 417
- Zastanów się... raz jeszcze 419
- Etyka i analiza danych ilościowych 419

ROZDZIAŁ 15

Logika analizy rozbudowanej (wielozmiennowej) 422

- Wprowadzenie 423
- Zastanów się 424
- Początki modelu analizy rozbudowanej (wielozmiennowej) 424
- Paradygmat analizy rozbudowanej (wielozmiennowej) 428
 - Replikacja 429
 - Eksplanacja 429
 - Interpretacja 431
 - Specyfikacja 431
 - Doskonalenie paradygmatu 433
- Analiza rozbudowana i hipotezy *post factum* 435
- Zastanów się... raz jeszcze 436

ROZDZIAŁ 16

Statystyka w naukach społecznych 438

- Wprowadzenie 439
- Statystyka opisowa 439
 - Redukcja danych 439
- Zastanów się 440
 - Miary siły związku 440
 - Analiza regresji 444
- Wnioskowanie statystyczne 447
 - Wnioskowanie jednozmiennowe 448
 - Testy istotności statystycznej 449
 - Logika istotności statystycznej 449
 - Test chi-kwadrat 453
 - Test t 454
 - Mała przestroga 455
- Inne techniki wielozmiennowe 457
 - Analiza ścieżkowa 457
 - Analiza szeregów czasowych 459
 - Analiza czynnikowa 460
 - Analiza wariancji 462
 - Modele log-liniowe 464
 - Iloraz szans 464
 - Systemy Informacji Geograficznej 465
 - Analiza demograficzna 465
- Zastanów się... raz jeszcze 467

ROZDZIAŁ 17

Odczytywanie i opisywanie
badań społecznych 471

Wprowadzenie 472

Czytanie badań społecznych 472

Przygotowanie przeglądu literatury 472

Zastanów się 473

Czytać czasopisma czy książki? 473

Ewaluacja raportów z badań 474

Rozsądne korzystanie z internetu 478

Jak to zrobić 481

Opisywanie badań społecznych 484

Kilka podstawowych uwag 485

Przygotowanie raportu 486

Jak to zrobić 489

Zasady raportowania analiz 489

Publikacja 490

Etyka czytania i pisania badań
społecznych 491

Zastanów się... raz jeszcze 492

Dodatki

A Jak korzystać
z biblioteki 496

B Liczby losowe 502

C Rozkład chi-kwadrat 504

D Obszary pod rozkładem
normalnym 506E Szacunkowy błąd
z próby 507

Słowniczek 509

Bibliografia 521

Indeks osób 537

Indeks rzeczowy 541